

Het Congres van Verona

Reactionair regeren tijdens de restauratie

De poging om tijdens de restauratie een status quo te bereiken in post-napoleontisch Europa werd ruw verstoord door een opstand in Spanje. Muitende officieren hadden zich meester gemaakt van het Spaanse paleis. De koning van Spanje werd hardhandig afgezet en geforceerd de liberale grondwet van 1812 te herstellen. De grote mogendheden kwamen in Verona bij elkaar om een oplossing te bedenken voor deze Spaanse crisis, die een gevaar was voor de afspraken van het Congres van Wenen.

Kleio gaat wat dieper in op de Verplichte Historische Voorbeelden. Met behulp van deze achtergrondinformatie kunt u uw leerlingen nog beter voorbereiden op de examenstof. Een serie om te bewaren dus. Dit artikel geeft achtergrondinformatie bij het verplichte voorbeeld *Congres van Verona (1822)*.

Daan van Leeuwen is redacteur van *Kleio*.

De kruitwolken van de napoleontische oorlogen hingen nog boven de horizon. In 1815 lag Europa in puin door de landhonger van de kleine Franse tiran. Diens Europese onderwerping was uitgemond in een nederlaag; tegelijk likten de grote mogendheden hun wonden. Tsaren, keizers, prinses, hertogen en bisschoppen kwamen tijdens het laatste jaar van de gevechten tegen Bonaparte samen in Wenen om te praten en te herscheppen. Hoe gaan we debacles als deze in de nieuwe tijd voorkomen? Napoleon kwam nog eenmaal terug, maar ook de honderddaagse wederopstanding van de Fransman kwam ten einde toen hij in juni 1815 zijn Waterloo vond.

Restauratie

Het Congres van Wenen was vooral een aangelegenheid van de oude elite van Europa. Vorsten, keizers, diplomaten en edellieden uit landen die napoleontisch Frankrijk op de knieën hadden gedwongen wilden voorkomen dat een volkse jongen als de generaal van Corsica nogmaals half Europa zou kunnen onderwerpen. Sommige aanwezigen waren van mening dat de geografische situatie van vóór de Franse Revolutie moest worden hersteld, maar uiteindelijk werd besloten Europa in grote landblokken onder te verdelen, zodat er een machtsbalans zou ontstaan, met als doel de waarborging van de politieke stabiliteit en om te voorkomen dat de een de ander zou kunnen onderwerpen. De kaart van het gehavende Europa werd opnieuw ingekleurd, gebieden werden uitgewisseld en de gezette lijnen vormden voortaan de nieuwe grenzen zodat de status quo kon worden bereikt.

Daarnaast werden de verlichte idealen van de Franse Revolutie – *liberté, égalité et fraternité* – bewust niet gerestaureerd. De idealen van deze democratische revolutie tastten immers de aloude privileges en rechten van de restaurerende aristocraten aan. De politieke toestand van de oude dynastieën werd herschept en onder de diplomaten werden afspraken gemaakt over hoe er gehandeld moest worden tegen eventuele verlichte revoltes. Zo werd het ancien régime niet alleen hersteld, maar kreeg het ook bestaanszekerheid. Met dit conservatieve idee werden verlichte verworvenheden ongedaan gemaakt, de volksvertegenwoordiging verdween weer en er was geen ruimte meer voor het liberalisme en het nationalisme.

Bondgenootschap

De belangrijkste actoren tijdens het Congres van Wenen, en de restauratie die daaruit voortvloeide, waren de mogendheden Rusland, Pruisen, Oostenrijk en Groot-Brittannië. Zij hadden het initiatief genomen om als coalitie Napoleon te stuiten en namen ook tijdens het Congres van Wenen het voortouw; minister van Buitenlandse Zaken graaf van Castlereagh namens de Britten, tsaar Alexander I van Rusland, prins Karl August von Hardenberg van Pruisen en gastheer prins Klemens von Metternich als de Oostenrijkse minister van Buitenlandse Zaken. Tijdens het congres werden de banden al aangehaald en dat resulteerde in een bondgenootschap dat een paar maanden na het congres op initiatief van tsaar Alexander I als 'de Heilige Alliantie' werd opgericht. De Heilige Alliantie had een conservatief-christelijk karakter waarin volgens de doelen van de restauratie de vorst met het *droit divin* het goddelijke alleenrecht om te heersen behield. Daarbij hoort dus ook het recht om in te grijpen tegen revolutionair, liberaal en nationalistisch gedachtegoed. De alliantie manifesteerde zich vooral onder de reactionaire Von Metternich als de stuwende factor achter de restauratie in het eerste decennium na het congres. De alliantie moest worden beschouwd als een internationale vredesorganisatie die binnen dit 'concert van staten' in harmonie moest samenwerken om internationale crises het hoofd te bieden en elke opstand neer te kunnen slaan. De meeste Europese vorstenhuizen zijn in de jaren daarna toegetreden tot de alliantie,

waaronder ook de Franse dynastie van de Bourbons in 1818. Deze familie werd dankzij het Congres in Wenen weer terug op de Franse troon gezet en hun werd de mogelijkheid geboden weer te regeren als absoluut vorsten.

Liberaal opstand

Aan het begin van de negentiende eeuw was het Iberische schiereiland door de Franse troepen onderworpen en tot satellietstaat van het keizerrijk Frankrijk gemaakt. De absolute Spaanse koning Ferdinand VII werd verdreven en tussen 1808 en 1813 zat daar de oudere broer van Napoleon op de troon: Jozef, die regelmatig te maken kreeg met onrust in het land door rebellerende onafhankelijkheidsstrijders. In 1812 werd in Cádiz door de liberaal-georiënteerde regering in ballingschap naar Frans voorbeeld de eerste Spaanse grondwet uitgevaardigd waarin de volkssoevereiniteit, verdeling van de machten en de vrijheid van mening en pers waren geregeld. Na de val van de Franse keizer en de vlucht van zijn oudere broer Jozef keerde koning Ferdinand VII terug op de Spaanse troon en restaureerde in het licht van de afspraken van het Congres van Wenen de absolute monarchie en de standenmaatschappij. De verworvenheden van 1812 werden door de koning teruggedraaid en de liberalen van Spanje werden op grote schaal in het hele land vervolgd. Er ontstond veel onrust door de zware vervolgingen en dit leidde in januari 1820 dan ook tot een liberale opstand, die uiteindelijk drie jaar zou duren: de *Trienio Liberal*. ►

In 1812 werd in Cádiz de eerste Spaanse grondwet ingevoerd. Het ging om een verlichte en radicale grondwet waarin de volkssoevereiniteit stond beschreven. Schilderij van Salvador Viniegra die het precies 100 jaar na dato schilderde. Bron: Historia de Cádiz.

Deze Spaanse opstand werd geïnitieerd door muitende Spaanse officieren, die de eerste maanden rondtrokken door Noord-Spanje in de hoop liberale aanhangers te vinden onder garnizoenen en burgers om koning Ferdinand te onttroonen. De groep kreeg steeds meer aanhangers en groeide uit tot een geïmproviseerd leger. In 1822 werd door de revolutionairen het koninklijk paleis in Madrid omsingeld, waarna de vorst gedwongen werd de constitutie van 1812 te herstellen. Leden van de Heilige Alliantie keken nauwlettend naar de ontwikkelingen in Spanje. De Britse minister Castlereagh en de Oostenrijkse minister Von Metternich verwachtten dat de revolutie vanzelf zou doodbloeden, maar uiteindelijk werd op aandringen van tsaar Alexander I besloten een congres te beleggen om de Spaanse crisis te bespreken. Zeker nadat de Spaanse koning, destijds terug in het zadel geholpen door het Congres van Wenen, in de gevangenis was beland.

Lodewijk XVIII ('Old Bumblehead') probeert de laarzen van Napoleon aan te trekken in voorbereiding op de campagne naar Spanje. Ondanks de 'bears grease', waarmee de Russische hulp wordt bedoeld, krijgt de koning zijn laarzen niet aan. Napoleon II is bereid de kroon te vangen mocht hij van het hoofd van 'Bumblehead' afvallen. Britse karikatuur van George Cruikshank, februari 1823. Bron: British Museum.

Invloedssfeer

Alhoewel op het congres de Spaanse crisis het hoofdpunt van de agenda was, waren er op hetzelfde moment ook revoluties in Griekenland en in Zuid-Italiaanse steden gaande die om aandacht vroegen. In Griekenland probeerde de Griek Alexander Ypsilanti, die jarenlang in Russische dienst had gezeten, onder Grieken en pro-Grieken een revolutionaire onafhankelijkheidsstrijd op te zetten om zich te ontdoen van de Ottomanen. Ypsilanti hoopte daarmee ook inmenging van de Russen op de Balkan. De mobilisatie van Russische militairen was echter voor Von Metternich, om wiens achtertuin het eigenlijk ging, vanzelfsprekend onwenselijk. In Napels en omstreken was eveneens aan het begin van de jaren twintig een revolutie ontstaan en ook dit gebied zag Von Metternich als een onderdeel van de invloedssfeer van Oostenrijk. Na het Congres van Troppau (1820), belegd door de Oostenrijker voor de vijf grootste mogendheden van de Heilige Alliantie, werd besloten dat er een Oostenrijks leger naar Napels zou marcheren om de democratische revolutie neer te slaan

ter verdediging van de afspraken van het Congres van Wenen. Het bleef echter onrustig in het zuiden van Italië en veel Italiaanse revolutionairen vluchtten in die periode naar Spanje om zich daar te voegen bij de *Liberales*.

Congres van Verona

Om deze Europese haarden van onrust te blussen, werd door de Alliantie een nieuw congres georganiseerd. In de Italiaanse stad Verona kwamen in oktober 1822 de vijf grote mogendheden van de Heilige Alliantie weer bij elkaar: tsaar Alexander (namens Rusland), Von Hardenberg (namens Pruisen) en Von Metternich (namens Oostenrijk) waren tijdens het Congres van Wenen al van de partij; nieuw ten opzichte van Wenen waren de Franse vertegenwoordiger hertog de Montmorency-Laval en de vervanger van graaf Castlereagh, hertog Wellington, namens de Britten. Tsaar Alexander was met het oog op de situatie op de Balkan van houding veranderd: van conservatief naar reactionair. Hij was van mening dat er een groot internationaal offensief moest worden opgezet om de revolutionaire pogingen in verschillende delen van Europa uit te bannen en daar hoorde militair ingrijpen in de Spaanse situatie bij. De tsaar was bereid in Griekenland in te grijpen en Ypsilanti bij te staan. Hij realiseerde zich echter dat de Griekse crisis het doel van het 'concert van Europa' zou ondermijnen, het was immers een persoonlijk doel van de Rus en niet zonder risico. De Russische vorst koos voor overleg in Verona voordat hij militair ingrijpen zou overwegen.

In samenspraak met de Franse koning Lodewijk XVIII stelde hertog de Montmorency-Laval ingrijpen voor op het Iberisch schiereiland. Franse leden van de regering onder begeleiding van ultra-royalisten bezochten in dit licht de Britse ambassadeurs in Parijs om hen te overtuigen van de noodzaak van een militaire interventie door een geallieerd leger in de Spaanse opstand. De Fransen waren eigenlijk vanaf het begin al bereid om ook eigenhandig een leger te mobiliseren om een einde te maken aan de revolutie bij de zuiderburen. Het motief voor de Fransen was een andere dan dat van het Russische hof. Het regime van de Bourbons wilde geen buurland vol met revolutionairen en republikeinen die internationale politieke bannelingen, democraten en relschoppers onderdak gaven en hun nieuwe verlichte ideeën omarmden. De Bourbons wisten maar al te goed waar een liberale volksoptocht toe kon leiden.

Non-interventieprincipe

De Britten waren niet van plan om gehoor te geven aan het plan om een internationale strijdmacht op te richten om een einde te maken aan de situatie in Spanje. Ten eerste was Groot-Brittannië een constitutionele monarchie en het enige Europese land dat geen absoluut huis aan het hoofd had. Ze zagen daarom steeds minder brood in het continu probe-

Een portret van prins Klemens Wenzel von Metternich van Oostenrijk. Bron: Kunsthistorisches Museum in Wenen.

de Spaanse situatie dachten. Hij stelde voor ieder aanwezig land in Verona een brief te laten sturen naar Madrid om erop aan te dringen de wapens neer te leggen, omdat de opstand niet paste bij de principes en doelen van de afspraken van het Congres van Wenen en de status quo die moest worden bereikt. De Britten besloten er niet aan mee te doen en verzonden uiteindelijk geen brief naar de Spaanse hoofdstad. Uiteindelijk kozen de Spanjaarden ervoor niet in te gaan op de diplomatieke druk die werd uitgevoerd door de vier Europese landen. De mogendheden besloten uiteindelijk om dan toch mee te gaan in de oorlogsplannen van de Bourbons. In artikel 4 en 5 van het Verdrag van Verona stond beschreven dat Rusland en Oostenrijk jaarlijks circa twintig miljoen franc zouden betalen aan koning Lodewijk XVIII voor een campagne om voorgoed een einde te maken aan de Spaanse crisis. Ze gingen daarmee dus ook akkoord met het gegeven dat Frankrijk slechts een paar jaar na de napoleontische periode alweer een grote troepenmacht over de grenzen bracht.

Het vorstendom van Ferdinand werd al binnen een half jaar hersteld en na de herovering van Barcelona in november 1823 hielden de kanonnen op met bulderen'

ren te waarborgen van de autocratieën in Europa. Ten tweede handelden de Britten veelvuldig met de Spanjaarden en door een politiek ingrijpen zou hier naar alle waarschijnlijkheid een einde aan komen. Door de situatie in Spanje grepen ook de Spaanse koloniën hun kans onafhankelijk te worden van het Europese land en zelfstandig verder te gaan, overigens met veel succes. Dit zou ook economische voordelen voor de Britten opleveren. Hertog Wellington hield daarom vast aan zijn non-interventieprincipe en zou daar het gehele congres bij blijven. De Oostenrijkers onder leiding van Von Metternich zagen in dat een losse Franse interventie hen zelf meer ademruimte gaf om de invloedssfeer van de Oostenrijkers in Italië te blijven behouden. Door Frankrijk het Spaanse vraagstuk zelfstandig op te laten lossen zou Von Metternich zich meer kunnen concentreren op de perikelen in Zuid-Italië. Hij hoopte zo een einde te maken aan de onlusten en de invloedssfeer van Oostenrijk op het versplinterde schiereiland te vergroten. De Oostenrijker zag daarom ook geen heil in het samenbrengen van een internationaal leger, zoals de tsaar had voorgesteld. Hij wilde niet dat een grote Russische strijdmacht door Centraal-Europa zou marcheren om de Griekse, Italiaanse of de Spaanse kwestie voor hem op te lossen.

Oorlogsplannen

Von Metternich stelde voor om aan de Spaanse rebellen te laten blijken dat ieder lid van de Heilige Alliantie dezelfde taal sprak en dat ze uniform over

In mei 1823 trok een leger van circa 200.000 militairen over de Pyreneeën om de situatie op het Iberisch schiereiland te restaureren en het Spaanse vorstendom terug op de troon te krijgen. De campagne bleek een ware voorstelling van militaire slagkracht, want het geïmproviseerde leger van de liberale fanatici bleek geen partij voor het beroepsleger van de Fransen. Het vorstendom van Ferdinand werd al binnen een half jaar hersteld en na de herovering van Barcelona in november 1823 hielden de kanonnen op met bulderen. De revolutionairen gaven zich gewonnen en de kruitdampen verdwenen weer van de horizon. ■

Literatuur

J.E.S. Green, 'Wellington and the Congress of Verona, 1822', in: *The English Historical Review*, 35, 138 (1920), p. 200-211.

E.E. Kraehe, 'A bipolar balance of power', in: *The American Historical Review*, 97, 3 (1992), p. 707-715.

A. Nicolle, 'Ouvard and the French Expedition in Spain in 1823', in: *The Journal of Modern History*, 17, 3 (1945), p. 193-201.

R.R. Palmer, J. Colton, L. Kramer, *A History of the Modern World* (New York 2007).

A. Reinerman, 'Metternich, Italy and the Congress of Verona, 1821-1822', in: *The Historical Journal*, 14, 2 (1971), p. 263-287.

N. Yamada, 'George Canning and the Spanish Question, September 1822 to March 1823', in: *The Historical Journal*, 52, 2 (2009), p. 343-362.